

2. *Татіївський П. М.* Особливості становлення та перспективи розвитку дизайну в Україні : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 05.01.03 – технічна естетика / П. М. Татіївський. – К., 2002. – 23 с.
3. *Бровченко А. І.* Формування фахової компетентності з основ етнодизайну у майбутніх учителів трудового навчання : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 – теорія та методика трудового навчання / А. І. Бровченко. – К., 2011. – 21 с.
4. *Максименко Г. Є.* Формування художньо-графічних умінь майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / Г. Є. Максименко. – К., 2009. – 20 с.

Тименко В. П. Подготовка будущих дизайнеров в высших учебных заведениях

В статье актуализирована проблема дизайн-образования у высших учебных заведениях. Предложено осуществлять профессиональную подготовку дизайнеров-исследователей, художников-конструкторов (дизайнеров) и дизайнеров-исполнителей с учетом требований нового классификатора профессий.

Ключевые слова: дизайн, педагогика и психология дизайн-образования, художественное проектирование.

Tymenko V. P. Training of Future Designers in the Universities.

In the article the problem of design education is actual at higher educational establishments. It is suggested to carry out professional preparation of designers-researchers, artists-designers (designers) and designers-performers taking into account the requirements of new classifier of professions.

Keywords: design, pedagogics and psychology are a design of education, artistic planning.

Ткаченко Л. І.

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

**СМИСЛ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ЗА СПАДЩИНОЮ Г. С. СКОВОРОДИ :
ОСВІТНЬО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

У статті розкрито смисл розвитку особистості за спадщиною Г. С. Сковороди в освітньо-педагогічній площині. Виокремлено такі складові смислу як онтологічне самоосягнення людини в світі, елітарність і самоздійснення (досягнення щастя) особистості.

Ключові слова: розвиток особистості, смисл, Г. С. Сковорода.

Неупереджені оцінки поступу сучасної цивілізації висувають перед освітою завдання, пов'язані із новим поглядом на людину, її місцем в суспільстві, а отже й переосмислення методологічних і педагогічних засад розвитку освіти. Сучасна педагогічна наука (І. А. Бех [3], І. А. Зязюн [5], О. Я. Савченко [13], С. Д. Максименко [10]) і філософія освіти як базисна її складова (В. П. Андрущенко [1], В. Г. Кремень [9], М. І. Михальченко [2]) позиціонують розвиток особистості як наріжний камінь і визначальний фактор самоздійснення і життєвого успіху не лише окремої людини, а й суспільства в цілому. Н. А. Кавалерова, Н. В. Іванова зазначають, що “проблема людини носить інтеграційний та синтетичний характер, що і робить її однією із визначальних у виборі освітніх пріоритетів сучасності” [7, с. 64]. Мета освітнього процесу формулюється В. Г. Кременем як “формування творчих здібностей людини, ... перенесення центру діяльності на людину – її творчість, розум, уяву, волю” [8, с. 3].

Дослідження спадщини Г. С. Сковороди виявляють сторони його викладацької діяльності (Д. І. Багалій, Л. М. Василенко, Г. П. Гребенна, В. Ф. Ерн, О. Р. Мазуркевич, А. М. Ніженець, Д. Чижевський та ін.), загально-педагогічні (В. М. Алтухов, Н. І. Буяновська, М. І. Демков, А. М. Доценко, В. П. Коцур, І. П. Кузнецов, С. А. Литвинов, С. Ф. Русова, Д. Тетеріна-Блохін, Л. В. Ушкалов та ін.) і виховні погляди (О. Г. Дзевєрін,

В. Захарова, І. В. Іваньо, С. А. Литвинов, О. О. Туляков та ін.), спільне з поглядами інших педагогів та розвиток ідей Г. С. Сковороди в педагогічній думці XIX–XX ст. (І. А. Зязюн, М. Я. Кашуба, М. П. Корпанюк, М. Д. Култаєва, К. М. Левківський, О. М. Мовчан, Г. В. Марченко, Л. І. Ткаченко, Н. М. Якушко), традиції античної педагогіки в поглядах українського мислителя (М. М. Закалюжний, О. О. Туляков, О. М. Мовчан та ін.), вплив педагогічної думки попередників як виявлення тягlosti національної педагогічної думки (Л. І. Ткаченко), ідеї етнопедагогіки як невід’ємної складової педагогічних поглядів Г. С. Сковороди (Ф. І. Науменко, Є. І. Приступа, М. Г. Стельмахович та ін.), розвиток психологічних уявлень в епоху просвітництва (Г. С. Костюк), музично-педагогічні ідеї слобожанського просвітителя (С. Ю. Бакай), демонструють педагогічну історіографію творчої спадщини Г. С. Сковороди (І. О. Кулик).

Розвідки педагогічної спадщини Г. С. Сковороди доводять співзвучність поглядів українського мислителя на особистість та її розвиток в сучасному педагогічному дискурсові [18]. Отже, зважаючи на завдання, що стоять перед сучасною освітньою практикою і педагогічною наукою, *метою* даної *статті* є з’ясування, у чому вбачав смисл розвитку особистості Г. С. Сковорода і чому розвитку надавав він такого великого значення.

Розвиток особистості у вченні Г. С. Сковороди має не лише трансцендентний, а й практичний смисл. За Філософським енциклопедичним словником “смисл” – це “особливий зміст, яким людина наділяє прояви своєї життєдіяльності, предмети та явища об’єктивного світу в процесі його духовно-практичного освоєння, і внаслідок цього надає їм певного значення в системі людської культури, в ієрархії суспільних цінностей. Характеризуючи суспільні властивості речей, смисл наголошує їх місце у житті людини, вказує на їхнє суспільно-історичне значення. В цьому розумінні говорять про смисл буття, смисл праці, смисл життя тощо” [21, с. 590]

Ми вже виокремлювали складові розвитку особистості за Г. С. Сковородою, які полягають у самопізнанні, самовизначенні, саморозвитку і самовдосконаленні особистості [19]. Григорій Сковорода зауважує, що коли ми хочемо пізнати навколишній, “великий світ”, то мусимо почати з осягнення самих себе, внутрішнього свого світу, тобто самопізнання. У трактаті “Наркіс” він пише: “Если хожем измѣрить небо, землю и моря, должні, во-первих, измѣрить самих себе... собственною нашею мѣрою. А если наша, внутрь нас, мѣры не сыщем, то чемь измѣрить можем?” [14, с. 167]. Тільки пізнання свого внутрішнього світу дає можливість пізнати й правильно оцінити навколишній світ, осягнути його сутність. Григорій Сковорода продовжує: “А если наша, внутрь нас, мѣры не сыщем, то чемь измѣрить можем? А не измѣрив себе прежде, что пользы знать мѣру в протчих тварях? Да и можно ли? Может ли слѣп в домѣ своем быть прозорливым на рынкѣ? Может ли сыскать мѣру, не уразумѣв, что ли то есть мѣра?” Тобто смисл першого етапу, першої сходинки саморозвитку особистості є співмірним із пізнанням світу, інтелігібельним його осягненням.

Відтак Г. Сковорода пояснює необхідність самопізнання глибинної своєї сутності тим, що “человѣк, влюбившійся в видимую плоть, для того вездѣ гонится за видимостью, понеже усматривает в ней свѣтлость и пріятность, жизнь, красу и силу” [Там само, с. 172]. Тобто суєтне, поверхове ставлення до себе й оточуючого світу не дає піднятися людині до осягнення великих своїх завдань, планування й звершення великих справ. Тому й наполягає: “А совѣт в сердцѣ – голова наших дѣл”, “сердце наше есть точным человѣком...” [Там само, с. 171]. Більше того, відмова людини від самопізнання, або невміння чи небажання самопізнання призводить до втрати смислу життя. Життя стає марно прожитим, безглуздо втраченим. Григорій Сковорода пише: “А не разумѣть себе самага, слово в слово, одно и то же есть, как и потеряют себе самага” [Там само, с. 159].

Треба зауважити, що Г. С. Сковорода віддає належне нерозвиненій духовній природі людини – лінощам, слабкості характеру, поверховості мислення тощо. Мислитель говорить: “Весьма тот рѣдок, кто сохранил сердце свое или, как обще говорят, спасл душу свою” [Там

само, с. 171]. Л. В. Ушкалов вбачає в ідеї пізнання самого себе, яка складає концептуальну основу розвитку особистості, єдину можливість порятунку людини від бездуховності та суєтності. На думку дослідника, в літературі українського бароко формується дихотомічна антитеза “знання зовнішніх речей – знання-самопізнання” [20, с. 303-304].

Життєвим імперативом для Г. С. Сковороди виступає розвиток духовності особистості. Маємо враховувати два аспекти у визначенні поняття “духовність”. За Філософським енциклопедичним словником, по-перше, це “категорія людського буття, “якою виражається його здатність до творення культури та самотворення, прояснення природи людського буття через категорії “дух” та “духовність” означає, що людина може не тільки пізнавати та відображувати навколишній світ, а й творити його. Духовність постає як інтегральна категорія, що виражає теоретико-пізнавальну, художньо-творчу та морально-аксіологічну активність людини” [21, с. 179]. По-друге, духовність виступає як індивідуальна характеристика, яка “є вищим рівнем розвитку особистості, на якому основними мотиваційно-смысловими регуляторами її життєдіяльності є вищі людські цінності” [Там само]. Для педагогічного підходу важливо, що духовність не є рисою, з якою індивід народжується, а є результатом онтогенезу. Тому духовний розвиток визначається як “розвиток, спрямований на індивідуальний вияв у системі мотивів особистості двох фундаментальних потреб – ідеальної потреби пізнання та соціальної потреби жити й діяти для інших. [Там само, с. 243]. Духовність людини виступає системо утворювальним чинником творчого самовияву особистості, тобто смисл розвитку в даному розумінні у розкритті й реалізації потенцій людини, її схильностей і здатності до творення духовних цінностей – культури.

Наведені визначення тісно пов’язані із поняттям еліти й елітарності, яким Григорій Сковорода приділяв значну увагу і яким повною мірою відповідають педагогічні настанови Григорія Сковороди щодо формування духовності особистості [17]

Розвиток суспільств неможливий без успішного функціонування в них особливих, досить вузьких соціальних груп, які прийнято називати елітою. Основними критеріальними характеристиками еліти є провідне, або керівне становище у будь-якій галузі людської діяльності, про що зазначено у Філософському енциклопедичному словнику [21, с. 193].

В період інтенсивного розвитку постіндустріального й знанневого суспільства, з шеругу еліт виокремлюється інтелектуальна еліта, оскільки саме її представники найбільше розуміють масштаб і сутність глобалізаційних перетворень у світі, залежність успіху країни в міжнародному співтоваристві від науково-технологічного розвитку, найкраще усвідомлюють напрям розвитку сучасної науки й наслідки відставання країн в інтелектуально-технологічній міжнародній конкуренції.

У сучасних наукових розвідках на передній план висуваються ментальні характеристики еліти, які складаються у положення про мерітократичну (англ. *merit* – гідність, відповідальність), а не соціальну природу еліти [21, с. 282]. Дослідник інноваційних процесів незалежної України В. В. Ільїн зауважує – “важливим є те, що впродовж останніх двадцяти років, попри наявне положення речей, у суспільстві стверджується певне уявлення : основою влади є не статусне положення, а реальні спроможності людини до творчої діяльності, до засвоєння, опрацювання і продукування інформації та знань” [6, с. 9].

Проведений аналіз творчої спадщини Г. С. Сковороди свідчить: проблемам еліти й елітності, він приділяв значну увагу. Г. С. Сковорода був свідомий необхідності феномену еліти як такого. Елітарність же в українського мислителя пов’язана із розвитком особистості, а особливо її морально-духовним вивищенням. Лише духовний розвиток і творча інтелектуальна праця приводить до вивищення особистості в суспільстві – елітарності. За висловом А. В. Роменця, “Сковорода розкриває велику феноменологію Духа, в якій досліджує перехід людини від плану “буденної свідомості” до плану “філософської”, часом у художній формі показує, як людина може бачити дві природи, в їхній взаємній віднесеності пережити почуття буття, відчутти буттєву (Божу) “безодню” [12, с. 12-13]. При цьому

Г. С. Сковорода наполягає на чеснотах і відповідальності особистості, яка таким чином стає елітою. Елітарність у Г. С. Сковороди не пов'язана із приналежністю до якогось станового або майнового статусу, – вона залежить лише від природних задатків самої особистості та її свідомого саморозвитку, в якому першість належить духовно-моральним властивостям. Отже наступний висновок : елітарний розвиток особистості, у розумінні Г. С. Сковороди, як морально духовний обов'язок існування для розвитку суспільства закономірно приводить до елітарності в суспільстві.

Відправною точкою наших подальших пошуків є заувага методологічного характеру, сформульована І. А. Зязюном: “Годі шукати у творчій спадщині Г. С. Сковороди логічних, гносеологічних чи натурфілософських зосереджень. Його теоретичні здобутки – у філософії людини. Усю свою увагу він спрямовував на досягнення людиною щастя... Тому найголовніші його ідеї належать до сфери етики. Звичайно ж не обминаються ним і традиційні філософські проблеми як онтологічного так і гносеологічного спрямування. Але підпорядковуються вони питанням етики. Як проникливий поет-психолог з філософським обдаруванням і вишколом, він прагне збагнути світ людської душі, досягнути умови здобування людиною щастя і вільності” [4, с. 240-241].

Природне право на щастя, услід за Г. С. Сковородою, признає за індивідом І. П. Стогній, коли пише: “людина створює матеріальні й духовні цінності, вона приходить у світ з природним прагненням гуманності, здійснення права на щастя, які вона повинна здобути в практичній і духовній діяльності” [16, с. 233].

У листах до свого вихованця М. Ковалинського, які можна вважати зразком педагогічної літератури свого часу, Г. С. Сковорода доносить до учня думку про те, що основний сенс життя в постійній невтомній праці, при цьому наголошує на перевагах праці внутрішньої, що забезпечує не матеріальне, а духовне зростання людини:

*“От вона, молодість року! Природи лице оновилося;
Радо підняв хлібороб звичної праці тягар.
Передбачаючи зиму прийдешню, в турботі хазяйській,
Саду пильнує свого, ниви свої засіва.
Скажеш : щасливий оратай. Але щасливіший од нього,
Хто залюбки обробив ниву душевну свою” [15, с. 287].*

В іншому листі Григорій Сковорода звертає увагу учня на моральні якості людини, які роблять її щасливою: “...Ми, дурні і нещасливі, обурюємось, якщо хто-небудь з нас, за звичайними уявленнями, живе в злиднях або скромно, не маючи ніякого чину, тоді як одна доброчесність робить щасливим і зберігає щастя. Що ж, чи досягнув ти, нарешті доброчесності?” [Там само, с. 293]. Найбільш привабливим і характерним для Г. С. Сковороди є те, що цю ідею він подає в цікавій антитезі. Не у звичному “матеріальне – духовне”, а в оригінальному “духовно збіднене – духовно вивищене”. Тобто духовно-моральний імператив у поглядах Г. С. Сковороди передбачає активний імпульс у розвитку духовності особистості.

В листах до М. Ковалинського розпочинає Г. С. Сковорода міркування, яке пізніше продовжить у діалогах і трактатах, про духовно-моральне вивищення особистості, яке і є справжнім щастям. Прагнення суєтних втіх (пияцтва, гри в кості, танців, навіть перебування у війську, прирівнюючи його до честолюбства, він відносить до речей “жалюгідних”, “скороминущих”. Натомість радить учневі зосередитися на внутрішній, духовній змістовності, звертаючи увагу, що користь від того буде не лише особистою, а й суспільною : “...в собі самому шукай справжніх благ. Копай всередині себе колодязь тієї води, яка зросить і твій дім і сусідські” [Там само, с. 309].

Послідовно викладає і обстоює свою точку зору Григорій Сковорода в діалозі

“Разговор пяти путников о истинном счастье в жизни (Разговор дружеский о душевном мире)”. Він застерігає : “...хорошіє друзья, высокіє чины, веселое мѣсто, различные игры и забавы и всѣ ваши затѣи не сильны образовать духа и тѣм выгнать обовладавшую вами скуку” [14, с. 325]. Шлях до знаходження смислу життя, яке, за Г. С. Сковородою, полягає у визначенні свого покликання, свого роду занять “за сродністю”, надто не простий і має бути доповнений моральним вибором : “...Уразумѣть тое, в чем состоит счастье – вот правое крыло, а добродѣтель трудится сыскать. По сей причинѣ она у еллин и римлян мужеством и крѣпостію зовется – вот и лѣвое. Без сих крил никоим образом нельзя выбратся и взлѣтеть к благополуччю” [Там само, с. 326]. Тут Григорій Савич підкреслює, що моральний вибір – це духовна праця особистості. Отже смисл розвитку особистості у досягненні нею щастя, яке здобувається через осягнення свого покликання й відповідного “натурі” роду діяльності морального самовдосконалення.

Спираючись на думки, висловлені філософом і педагогом в його творах, доходимо висновку, що людина, за його переконаннями, істота активна, діяльна, соціальна. При чому, діяльність в предметному світі суспільства виявляється окресленою межами “сродності”. Морально-духовний розвиток особистості нічим не обмежений, проте спирається на самосвідомість і прагнення індивіда до самовдосконалення.

“Щастя, – робить висновок В. Пазенок, – центральна категорія його (Г. Сковороди – авт.) роздумів про людину, світ її життя. Ідея та ідеал щастя набувають в сковородинівському філософствуванні методологічного значення, зумовлюють всю тональність його етичних міркувань, визначають алгоритми осмислення екзистенціальних проблем особи. Розуміння моралі як духовної програми життя людини, її сенсу спричинило й те, що Сковорода віддав перевагу щастю перед обов’язком” [11, с. 72].

Сама категорія щастя у Г. С. Сковороди переходить із суто філософських до розряду педагогічних, оскільки, на його думку, бути щасливим – можна і слід навчитись. На формування духовно-морального світу особистості спрямовані його педагогічні ідеї. Г. С. Сковорода вчить людину бути щасливою, транспонуючи філософсько-етичні проблеми у площину педагогіки. Початком формування особистості вважає пізнання її “сродності” з боку вихователів, потім – самопізнання як першу сходинку особистості на шляху розвитку. Рефлексія, саморозвиток й самовдосконалення людини – напрям досягнення особистої гармонії і гармонії суспільства. Найвище щастя для Г. С. Сковороди – вивищення думки й духу в пізнанні істини й духовно-моральної досконалості. Саме такої досконалості, за Г. С. Сковородою, має прагнути особистість шляхом самоосвіти й самовиховання.

Узагальнюючи викладене, приходимо до наступних висновків. Ідеї розвитку особистості, які виокремлюємо за його спадщиною, мають багатокомпонентний смисл. По-перше, розвиток особистості забезпечує пізнання світу інтелегібельним осягненням онтології буття. По-друге, розвиток особистості в інтелектуальному й морально-духовному плані призводить до елітарності особистості, спричинює її творче самовиявлення й творення культури. По-третє, розвиток особистості в зазначених напрямках забезпечує людині осягнення сенсу свого буття й спрямування фізичних і духовних зусиль на особистісну самореалізацію й самоздійснення, отже досягнення щастя. У цих складових ми вбачаємо праксеологічні основи освітньо-педагогічного процесу сьогодення. Ті смисли, що Г. С. Сковорода вкладав у свої ідеї, є актуальними й нині.

Використана література :

1. Андрущенко В. П. Освіта – духовність – цінності (за матеріалами філософської спадщини В. Шинкарука) / В. П. Андрущенко // Людиноцентризм як домінанта соціокультурних вимірів людського буття : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 26 квітня 2010 р. : Шості шинкаруківські читання. – К. : ХМЦНП, 2010. – 286 с.
2. Андрущенко В. П. Сучасна соціальна філософія : курс лекцій / В. П. Андрущенко, М. І. Михальченко. – К. : Генеза, 1996. – 368 с.

3. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2006. – 272 с. – Бібліогр. : с. 265-268.
4. Зязюн І. Г. С. Сковорода і П. Д. Юркевич про філософію освіти і педагогічної дії // Сковорода Григорій : образ мислителя : зб. наук. праць / Ін-т філософії НАН України, Переяслав-Хм. держ. пед. ун-т / відп. ред. В. І. Шинкарук, І. П. Стогній. – Київ : Ін-т філософії НАН України, 1997. – С. 240-247.
5. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : [монографія] – Черкаси : Вид. ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
6. Ільїн В. В. Еліта пост економічного суспільства: суперечності і перспективи // В. В. Ільїн / Еліта, обдарованість, людиноцентризм / Матеріали міжнародної наукової конференції 26 лютого 2010 р. – К. : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2010. – С. 8-12.
7. Кавалерова Н. А. Філософсько-освітні горизонти Григорія Сковороди : [монографія] / Н. А. Кавалерова, Н. В. Іванова. – Одеса : Астропринт, 2010. – 152 с.
8. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти : Стратегія. Реалізація. Результати : [монографія] / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 448 с.
9. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору : [монографія] / В. Г. Кремень. – К. : Педагогічна думка, 2009. – 519 с.
10. Максименко С. Д. Розвиток психіки в онтогенезі : [в 2 т.]. / С. Д. Максименко. – К. : Форум, 2002. – Т. 2. Моделювання психологічних новоутворень : генетичний аспект. – 335 с.
11. Пазенок В. Г. Сковорода – етик, “перевідкриття” продовжується / В. Пазенок // Сковорода Григорій : образ мислителя : Зб. наук. пр./ Ін-т філос. НАН України, ПДП ім. Г. С. Сковороди. – К., 1997. – С. 66-83.
12. Роменець А. В. Ідея самопізнання і смислу людського життя у творчості Г. С. Сковороди // Сковорода Григорій : дослідження, розвідки, матеріали : зб. наук. праць / АН України, Ін-т філософії. – К. : Наукова думка, 1992. – С. 8-18.
13. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : [монографія] / О. Я. Савченко. – К. : Абрис, 2002. – 368 с.
14. Сковорода Г. Повне зібрання творів у двох томах // Г. Сковорода. – К. : “Наукова думка”, 1973. – Т. 1. – 532 с.
15. Сковорода Г. Повне зібрання творів у двох томах // Г. Сковорода. – К. : “Наукова думка”, 1973. – Т. 2. – 576 с.
16. Стогній І. Г. С. Сковорода як філософ і педагог // Сковорода Григорій : образ мислителя : зб. наук. праць / Ін-т філософії НАН України, Переяслав-Хм. держ. пед. ун-т / відп. ред. В. І. Шинкарук, І. П. Стогній. – Київ : Ін-т філософії НАН України, 1997. – С. 231-239.
17. Ткаченко Л. І. Ідеї розвитку особистості в творчості Г. С. Сковороди : виховання еліти // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Сер. № 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи. – Вип. 25: зб. наук. праць / за наук. ред. О. В. Биковської. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – С. 208-214.
18. Ткаченко Л. І. Розвиток особистості у спадщині Г. С. Сковороди і сучасний філософсько-освітній дискурс // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи. – Вип. 24 : зб. наук. праць / за наук. ред. О. В. Биковської. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – С. 171-180.
19. Ткаченко Л. І. Г. С. Сковорода про особистість і розвиток особистості : педагогічний підхід / Л. І. Ткаченко // Педагогіка і психологія : вісник НАПН України, 2010. – № 4 (69). – С. 31-40.
20. Ушкалов Л. Сковородинівський ейдос самопізнання у контексті українського літературного Бароко / Л. Ушкалов // Літературознавство : III Міжнародний конгрес українців (Харків, 26-29 серпня 1996 р.). – К. : Обереги, 1996. – С. 302-308.
21. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди / ред. кол. В. І. Шинкарук (голова), Є. К. Бистрицький, М. О. Булатов та ін. – К. : Абрис, 2002. – 746 с.

Ткаченко Л. І. Смысл развития личности в наследии Г. С. Сковороды: образовательно-педагогический аспект.

В статтє раскрыты смыслы идеи развития личности в наследии Г. С. Сковороды в образовательно-педагогическом аспекте. Выделены такие составляющие смысла как

онтологическое самопостижение человека в мире, элитарность и самоосуществление (достижение счастья) личности.

Ключевые слова: развитие личности, смысл, Г. С. Сковорода.

Tkachenko L. The meaning of personality development in the heritage by G.Skovoroda: Educational and pedagogical aspects.

The author reveals the meaning of pedagogical ideas of personal development in the heritage of G.Skovoroda in educational and pedagogical plane. The author outlined these components as ontological self-comprehension of man in the world, elitism and self-realization (the achievement of happiness) of the individual.

Keywords: personal development, meaning, G. Skovoroda.

Томенчук С. П.

Івано-Франківський державний коледж технологій та бізнесу

РОЛЬ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ФОРМУВАННІ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ

У статті розкривається роль креативних здібностей у формуванні фахової компетентності майбутніх вчителів. Особлива увага приділяється креативним здібностям майбутніх вчителів природничо-математичних дисциплін загальноосвітніх шкіл.

Ключові слова: креативні здібності, майбутні вчителі природничо-математичних дисциплін.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства відбуваються вагомі соціальні та економічні перетворення. Прискорений розвиток науково-технічного прогресу наклав свій відбиток і на всі сфери діяльності людини. Процес перетворення науки в безпосередню виробничу силу змінив характер творчості: вона стала набувати більш масового характеру. В зв'язку з цим висувуються підвищені вимоги до рівня творчих здібностей особистості, яка вміє самостійно вирішувати різноманітні завдання, які виникають в процесі її професійної діяльності.

Практика свідчить, що у професійній діяльності більшості вчителів переважає установка на традиційність, що обмежує і збіднює діапазон виявлення та розвитку їх творчих задатків. Подолання вказаних деформацій, можливе шляхом розвитку креативних здібностей вчителів.

Проте, не зважаючи на наявність в досліджуваній галузі ряду цінних робіт (М. Мусійчук "Педагогічні умови ефективності розвитку творчих здібностей", О. Пилишук "Розвиток креативності як компонент професійної компетентності студентів" та ін.), проблема розвитку креативних здібностей вчителів природничо-математичних дисциплін загальноосвітньої школи не розроблена з достатньою повнотою, не розкрито роль креативних здібностей у формуванні професійної компетентності вчителя, залишаються нез'ясованими чимало теоретичних і практичних питань.

Загальний аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що в наукових працях вітчизняних та зарубіжних дослідників знайшла – відображення проблематика професійної підготовки та вимог до сучасного вчителя. Серед них Ф. Гоноболін, В. Гриньова, Р. Гуревич, В. Кремень, Н. Кузьміна, Н. Ничкало, І. Підласий, М. Сметанський та ін.

Проблемам розвитку професійної компетентності вчителя присвячені роботи О. Абдуліної, Ю. Бабанського, Н. Бібік, В. Бондаря, А. Вербицького, І. Ісаєва, Б. Єсіпова, А. Коломієць, І. Лернера, А. Маркової, О. Пометун, А. Хуторського та ін. Дослідженню